

Ảnh hưởng của việc triển khai hệ thống ERP đến các báo cáo kế toán quản trị

 Ths. Trần Xuân Quân*

Nhận: 01/7/2020

Biên tập: 11/7/2020

Duyệt đăng: 21/7/2020

Hệ thống hoạch định nguồn lực doanh nghiệp (ERP) là hệ thống quản lý tổng thể về mọi hoạt động từ khâu cung ứng cho đến bán hàng, tiếp thị sản phẩm, quản lý nguồn nhân lực,... trong doanh nghiệp. Chất lượng của báo cáo kế toán quản trị được nâng cao khi doanh nghiệp áp dụng hệ thống này, tuy nhiên việc áp dụng hệ thống đòi hỏi cần có sự đầu tư khá lớn từ nguồn vốn cũng như nhân lực của doanh nghiệp, do đó các doanh nghiệp cần có sự cân nhắc hợp lý trước khi vận hành hệ thống ERP.

Từ khóa: ERP, báo cáo kế toán quản trị, thông tin kế toán quản trị, chất lượng thông tin kế toán

1. Đặt vấn đề

ERP được hiểu là một phần mềm quản lý tổng thể doanh nghiệp (DN). Thay vì sử dụng nhiều phần mềm quản lý rời rạc cho từng phòng, ban như trước kia thì khi ứng dụng ERP, tất cả các phòng, ban đều sử dụng chung một phần mềm và phần mềm này được chia ra nhiều phân hệ, mỗi phân hệ tương ứng với một phòng ban, có chức năng tương tự các phần mềm quản lý rời rạc.

Tuy nhiên, đặc điểm nổi bật của ERP đó là tính tích hợp giữa các phân hệ. Các phần mềm quản lý rời rạc thường phục vụ cho hoạt động của một phòng, ban cụ thể (như phòng kinh doanh, phòng kế toán, phòng nhân sự,...) và không có sự liên kết nào đối với các phần mềm của phòng ban khác. Việc chuyển thông tin từ phòng, ban này sang phòng, ban khác được thực hiện một cách thủ công (chuyển văn bản, copy file,...) với năng suất thấp và dễ có sai sót, rủi ro. Các phân hệ của ERP cũng phục vụ cho các phòng, ban nhưng hơn thế, nó giải quyết mối quan hệ giữa các phòng, ban khi mô phỏng tác nghiệp của đội ngũ nhân viên theo quy trình. Thông tin được luân chuyển tự động giữa các bước của quy trình và được kiểm soát chặt

chẽ. Các báo cáo trên phần mềm ERP có thể lấy thông tin từ nhiều bước, trong quy trình và thậm chí từ nhiều quy trình khác nhau. Do đó, đối với kế toán nói chung và kế toán quản trị (KTQT) nói riêng, ERP cung cấp thông tin từ các phòng ban khác một cách tự động, giúp người làm KTQT nắm bắt được chuỗi thông tin một cách kịp thời và chính xác, từ đó thiết lập các báo cáo KTQT phù hợp với yêu cầu của nhà quản lý.

KTQT là một lĩnh vực chuyên môn của kế toán và là một phần không thể thiếu cho các nhà quản trị của DN. Theo Langfield-Smith và cộng sự (2009) thì KTQT đóng một vai trò chiến lược quan trọng bằng cách góp phần hình thành và triển khai thực hiện chiến lược của DN và giúp cho các nhà quản trị cải thiện được lợi thế cạnh tranh của DN. Các chiến lược này hầu hết đều liên quan đến vấn đề chi phí và giá trị (lợi ích) thu được do các chi phí tạo ra, qua đó giúp nhà quản lý DN ra quyết định điều hành một cách tối ưu nhất.

Mahfar và Omar (2004) cũng cho rằng, KTQT là một phần không thể thiếu của quy trình quản lý trong một tổ chức, KTQT cung cấp thông tin cần thiết cho DN trong quá trình lập kế hoạch, đánh giá,

* Trường Đại học Quy Nhơn

kiểm soát và ra quyết định. Thông qua KTQT, các nhà quản lý có được các công cụ để thực hiện các chức năng của họ. Tuy nhiên, KTQT truyền thống đã bị chỉ trích vì nó chỉ tập trung vào quy trình nội bộ hơn là xử lý các vấn đề bên ngoài như quản lý cạnh tranh, tạo ra giá trị khách hàng và tạo lợi thế cạnh tranh. Các công ty giờ đây cần có nhiều thông tin để nâng cao khả năng cạnh tranh, trong bối cảnh hội nhập toàn cầu và KTQT truyền thống dường như không còn phù hợp. Để tổng hợp và nâng cao vai trò của KTQT đối với người điều hành, báo cáo KTQT được sử dụng để cung cấp các thông tin tài chính và thông tin phi tài chính về thực trạng tài chính của DN phục vụ yêu cầu quản lý nội bộ ngành, nội bộ DN. Vì thế, hệ thống ERP được áp dụng vào DN nhằm thay đổi và nâng cao chất lượng thông tin trong báo cáo KTQT.

Ngày càng nhiều DN đã áp dụng hệ thống ERP với lĩnh vực kinh doanh khác nhau. Chẳng hạn, trong ngành đồ uống có Bia Huế, Bia Carlsberg; ngành bánh kẹo có Kinh Đô, Bibica, Phạm Nguyên; trong ngành dệt may như Công ty May 10, Công ty may Việt Tiến, Công ty Savimex, trong ngành bán lẻ như Thế giới di động, Viễn thông A... Đặc biệt, trong hệ thống ERP, phân hệ kế toán là phân hệ cốt lõi, hỗ trợ cho KTQT cung cấp thông tin hữu ích kịp thời, có giá trị cho nhà quản lý, thể hiện qua việc giúp nhà quản lý có được những thông tin có độ tin cậy cao, đầy đủ, tổng hợp thông tin một cách nhanh chóng để có thể ra quyết định một cách kịp thời.

Đã có nhiều nghiên cứu trên thế giới tìm hiểu về sự thay đổi trong báo cáo KTQT khi áp dụng hệ thống ERP. Còn tại Việt Nam, các nghiên cứu về ERP và KTQT chưa nhiều, chủ yếu là các bài viết có

tính chất đúc kết kinh nghiệm triển khai ERP, các nhân tố thành công hay thất bại ERP tại Việt Nam.

Do đó, nghiên cứu của tác giả xem xét xem liệu việc thực hiện hệ thống ERP sẽ ảnh hưởng như thế nào đến thông tin trên báo cáo KTQT của DN. Cụ thể, đó là tác giả sẽ nghiên cứu theo hướng giả thuyết: Liệu chất lượng thông tin của báo cáo KTQT có thay đổi hay không khi DN áp dụng hệ thống ERP?

Tác giả sẽ tổng hợp quan điểm của một số nghiên cứu trong và ngoài nước về vấn đề này, sau đó sử dụng công cụ phỏng vấn trực tiếp của nghiên cứu định tính để thực hiện mục tiêu nghiên cứu. Với đặc điểm của đối tượng phỏng vấn là những người am hiểu về ERP và kế toán trong môi trường ERP tại Việt Nam gồm: Kế toán trưởng tại các công ty đã thực hiện hệ thống ERP, nhân viên công ty cung cấp giải pháp ERP, các nhà nghiên cứu về ERP.

2. Các nghiên cứu liên quan

2.1. Các nghiên cứu nước ngoài về sự tác động của hệ thống ERP đến các báo cáo KTQT

Nhiều nhà nghiên cứu đã cố gắng đánh giá xem các DN thực hiện hệ thống ERP có thực hiện các cải tiến nào liên quan đến báo cáo KTQT của họ hay không. Spathis và Constantinides (2004), Dechow và Mouritsen (2005), Spathis và Ananiadis (2005), Rom và Rohde (2006) cho rằng, hệ thống ERP không có tác động đến các báo cáo KTQT. Một trong những lý do chính để lý giải cho vấn đề này, như được chỉ ra bởi Granlund và Malmi (2002), là thực tế các báo cáo cũ đáp ứng được nhu cầu của nhà quản lý và do đó họ không sẵn sàng thay thế nó. Trong nghiên cứu của Granlund (2007), những người được hỏi quan sát thấy rằng, sự phức tạp của hệ thống ERP có thể

gây ra vấn đề nghiêm trọng cho các báo cáo KTQT.

Sangster và cộng sự (2009) đề cập rằng, các hệ thống ERP không liên quan đáng kể đến các cải tiến trong báo cáo. Đồng tình với quan điểm này, Jean-Baptiste (2009) đã cho rằng các nhân viên KTQT làm việc trong môi trường ERP phức tạp đôi khi buộc phải sử dụng các phương pháp khác, ví dụ như bảng tính Excel, để trình bày các báo cáo chính xác hơn. Newman và Westrup (2005) cũng thống nhất với quan điểm này.

Ngược lại, nhiều nghiên cứu ghi nhận việc thực hiện hệ thống ERP sẽ cải thiện chất lượng của các báo cáo KTQT. Ví dụ, Spraakman (2005) trong một cuộc khảo sát các công ty Canada đã cho thấy, là nhờ vào hệ thống ERP chất lượng thông tin sẽ được cải thiện hơn, dẫn đến các báo cáo KTQT linh hoạt và chính xác hơn.

Ngoài ra, Spathis (2006), dựa trên câu trả lời của 73 DN Hy Lạp, đã tìm thấy mối quan hệ tích cực đáng kể giữa ERP và báo cáo KTQT. Brazel và Dang (2008) đã cung cấp bằng chứng cho thấy, ERP làm giảm độ trễ báo cáo.

Paredes và Wheatley (2018) đã chỉ ra báo cáo tài chính sẽ được cải thiện khi thực hiện hệ thống ERP, vì hệ thống này giúp hạn chế các hành vi quản trị lợi nhuận. Báo cáo tài chính cải thiện sẽ dẫn đến báo cáo KTQT được cải thiện, vì giữa chúng có mối quan hệ chặt chẽ.

Một số các nghiên cứu khác đã báo cáo kết quả hỗn hợp, như một cuộc khảo sát trên 45 DN Hy Lạp, được thực hiện bởi Spathis và Constantinides (2003) lưu ý rằng, hệ thống ERP đã cải thiện chất lượng báo cáo nhưng thời gian phát hành các báo cáo thì vẫn không đổi. Ngược lại, Kanellou và Spathis (2013) xác nhận rằng có sự giảm thời gian và tần suất lập báo cáo kế toán sau khi vận dụng ERP.

Như vậy, có thể thấy sự tác động của hệ thống ERP đến các báo cáo KTQT là chưa rõ ràng và còn tùy thuộc vào đặc điểm tình hình kinh doanh của mỗi DN khi áp dụng hệ thống ERP.

2.2. Các nghiên cứu nước ngoài về sự tác động của hệ thống ERP đến thông tin KTQT

Rất nhiều nghiên cứu được thực hiện để tìm hiểu mối quan hệ giữa hệ thống ERP và thông tin KTQT. Nhiều nghiên cứu đã xác nhận việc triển khai hệ thống ERP cải thiện đáng kể chất lượng thông tin KTQT được cung cấp cho tất cả các cấp quản lý. Spathis và Constantinides (2004) cho rằng, ERP có hiệu quả hơn trong việc xử lý thông tin.

Mối quan hệ giữa ERP và thông tin KTQT cũng được phân tích bởi Scapens và Jazayeri (2003). Các tác giả này đã nhận thấy khả năng hiển thị thông tin đã tăng lên sau khi thực hiện hệ thống ERP.

Tương tự, một nghiên cứu trường hợp được thực hiện sau đó bởi Spathis và Ananiadis (2005) đã cố gắng trả lời liệu việc quản lý thông tin kế toán có bị ảnh hưởng bởi ERP hay không. Kết quả nghiên cứu của họ bổ sung cho những phát hiện của các nghiên cứu trước đây, cho thấy rằng một hệ thống ERP có thể hỗ trợ xử lý thông tin hiệu quả.

Hơn nữa, như Dechow và Mouritsen (2005) lưu ý, ERP dẫn đến việc hợp nhất dữ liệu của tổ chức. Spathis (2006) thì nhận thấy rằng, có một mối tương quan tích cực giữa hệ thống ERP và chất lượng thông tin KTQT. Dựa trên phản hồi của 73 DN Hy Lạp, tác giả báo cáo rằng sau khi triển khai ERP, thông tin KTQT linh hoạt, chính xác, kịp thời và đáng tin cậy hơn.

Trong các nghiên cứu sau này, Rikhardsson và Kraemmergaard

(2006), Granlund (2007), Grabski và cộng sự (2010), Kanellou và Spathis (2013) và Vakafiotis và cộng sự (2011) cung cấp bằng chứng cho thấy, ERP có thể tự động hóa việc xử lý thông tin, cải thiện việc thu thập dữ liệu và làm cho thông tin kế toán toàn diện, linh hoạt, kịp thời và đáng tin cậy.

Các kết quả do Colmenares (2009) cung cấp, cho thấy có mối tương quan tích cực giữa hệ thống ERP và chất lượng thông tin KTQT. Sangster và cộng sự (2009) chỉ ra sự thành công của hệ thống ERP đóng một vai trò quan trọng trong việc xử lý thông tin. Cụ thể, theo các tác giả, một hệ thống ERP thành công có liên quan trực tiếp đến việc tự động hóa công tác thu thập dữ liệu và cải thiện chất lượng thông tin KTQT. Do đó, các DN thực hiện các hệ thống ERP thành công sẽ có thể có một số thay đổi tích cực liên quan đến việc xử lý thông tin của họ.

Nghiên cứu về ảnh hưởng của việc triển khai ERP đến chất lượng thông tin kế toán nói chung, bao gồm cả thông tin kế toán tài chính và thông tin KTQT, Ou và cộng sự (2018) đã sử dụng dữ liệu của các công ty sản xuất được niêm yết trên thị trường chứng khoán A-shares của Trung Quốc để tìm hiểu ảnh hưởng của việc triển khai ERP đến chất lượng thông tin kế toán từ độ tin cậy và mức độ phù hợp. Ngoài ra, nghiên cứu còn xác minh sự khác biệt trong ảnh hưởng của các công ty có quy mô khác nhau và các loại sở hữu khác nhau. Các tác giả đã kết luận so với các công ty không triển khai ERP, chất lượng thông tin kế toán của các công ty triển khai ERP cải thiện đáng kể.

Ngoài ra, ảnh hưởng tích cực của hệ thống ERP đến chất lượng thông tin kế toán còn khác nhau ở các công ty có quy mô khác nhau và hình thức sở hữu khác nhau.

Trong các công ty có quy mô lớn, việc triển khai ERP có ảnh hưởng mạnh mẽ hơn đến độ tin cậy của thông tin kế toán. Trong các công ty ngoài quốc doanh, việc triển khai ERP có ảnh hưởng mạnh mẽ hơn đến chất lượng thông tin kế toán liên quan đến độ tin cậy và mức độ phù hợp.

Tổng hợp từ các nghiên cứu trên cho thấy hệ thống ERP thật sự có sự tác động đến thông tin KTQT.

2.3. Các nghiên cứu trong nước về ảnh hưởng của hệ thống ERP đến KTQT

Các hướng nghiên cứu trong nước tập trung vào mối quan hệ giữa hệ thống ERP và KTQT tại DN thì có một đề tài Thạc sỹ “Sự tác động của ERP đến KTQT tại các DN tại Việt Nam” của tác giả Nguyễn Thị Kim Phước (2016). Tuy nhiên, nghiên cứu này chỉ tập trung tìm hiểu cảm nhận về sự tác động của ERP đến KTQT giữa nhóm sử dụng phần mềm ERP và nhóm không sử dụng phần mềm ERP, chứ chưa đi sâu vào tìm hiểu cụ thể mối quan hệ giữa hệ thống ERP và báo cáo KTQT hiện đại như tác giả. Do đó, có thể thấy việc thực hiện nghiên cứu này tại Việt Nam là thực sự cần thiết.

Trong kết quả nghiên cứu của Bùi Quang Hùng (2019), với việc tìm hiểu 400 DN đang sử dụng phần mềm kế toán tại Việt Nam có hoạt động kế toán quản trị và công bố báo cáo tài chính trong năm 2017, đã chỉ ra một vấn đề có liên quan đến hướng nghiên cứu của tác giả. Đó là chất lượng của phần mềm kế toán, trong đó có hệ thống ERP có ảnh hưởng tích cực đến hoạt động kế toán quản trị.

Có thể thấy, với hướng nghiên cứu của tác giả là tìm hiểu ảnh hưởng việc sử dụng hệ thống ERP đến các báo cáo KTQT thì thông qua tổng quan các nghiên cứu, tác

giả nhận thấy chưa có nghiên cứu nào thực sự tìm hiểu về vấn đề này tại Việt Nam. Một số nghiên cứu như Bùi Quang Hùng (2019), chỉ xem xét một phần nào đó hướng đề tài này khi tác giả chỉ ra chất lượng của các báo cáo KTQT nói chung và hệ thống ERP nói riêng, có tác động tích cực đến hoạt động KTQT tại DN.

3. Phương pháp nghiên cứu

Để trả lời cho mục tiêu nghiên cứu, tác giả sẽ sử dụng phương pháp nghiên cứu định tính với công cụ thảo luận tay đôi để giải quyết vấn đề. Với đặc điểm của đối tượng được chọn phỏng vấn là những người am hiểu về ERP và KTQT trong môi trường ERP tại Việt Nam gồm: Kế toán trưởng tại các công ty đã thực hiện hệ thống ERP; Nhân viên công ty cung cấp giải pháp ERP; Các nhà nghiên cứu về ERP. Sau khi thu thập thông tin phỏng vấn từ các chuyên gia bằng các phương tiện khác nhau, tác giả đánh giá giả thuyết nghiên cứu và đưa ra kết luận xem xét ERP có tác động đến chất lượng báo cáo KTQT tại các DN tại Việt Nam hay không. Từ đó, đưa ra các đề xuất, kiến nghị.

Danh sách phỏng vấn dự kiến là 20 chuyên gia. Sau khi trao đổi qua điện thoại về mục tiêu, phương pháp nghiên cứu và mục đích của cuộc phỏng vấn, có 10 chuyên gia đồng ý tham gia việc khảo sát qua việc phỏng vấn tay đôi theo thời gian và địa điểm thích hợp.

4. Kết quả nghiên cứu

Cuộc phỏng vấn được tiến hành lần lượt đối với từng đối tượng tại các thời điểm khác nhau. Các ý kiến của chuyên gia được ghi chép hoặc ghi âm sau đó được sắp xếp lại, lập thành phiếu phỏng vấn chuyên gia, đánh số thứ tự và mã hóa theo từng nhóm, cuối cùng gửi cho chuyên gia xác nhận lại.

Kết quả cho thấy, 9/10 chuyên gia đồng ý giả thuyết mà nghiên cứu đưa ra.

Một chuyên gia thì cho rằng, việc áp dụng hệ thống ERP sẽ không tác động đến chất lượng thông tin của báo cáo KTQT, vì đặc thù của các DN Việt Nam hầu hết là DN vừa và nhỏ cho đến siêu nhỏ. Với quy mô như vậy, việc chấp nhận và vận hành hệ thống ERP là không cần thiết, nhân viên kế toán thường sẽ kiêm nhiệm các công việc lập báo cáo tài chính và báo cáo KTQT, do đó làm việc trong môi trường ERP phức tạp đôi khi buộc họ phải sử dụng các phương pháp đơn giản hơn để trình bày báo cáo.

5. Kết luận

ERP là lĩnh vực đang được các DN quan tâm và đầu tư nhiều trong giai đoạn hiện nay. Mặc dù ERP là giải pháp tiên tiến nhất hiện nay, tuy nhiên không phải nó không có những mặt hạn chế nhất định. Đối với các DN có quy mô vừa và nhỏ, việc áp dụng hệ thống ERP cần có sự cân nhắc về kết cấu của hệ thống ERP để đưa ra mức đầu tư hợp lý, tránh trường hợp lãng phí nguồn lực do không phù hợp với đặc điểm của DN. Tuy nhiên, nhìn chung, khi DN áp dụng và vận hành thành công ERP, nó sẽ giúp nhà quản lý nắm bắt thông tin trên báo cáo KTQT một cách chính xác, để từ đó đưa ra các chiến lược phát triển trong ngắn hạn cũng như dài hạn kịp thời theo xu thế phát triển của thị trường.

Hiện nghiên cứu này chỉ mới dừng lại ở việc tổng hợp, khám phá sự thay đổi của báo cáo KTQT trong môi trường ERP từ các tài liệu liên quan ở nước ngoài, sau đó phỏng vấn các chuyên gia để kiểm tra xem chất lượng báo cáo KTQT trong môi trường ERP tại các DN Việt Nam có thật sự thay đổi hay không. Vì vậy, kết quả nghiên cứu

chưa thực sự thuyết phục. Một nghiên cứu thực nghiệm, khảo sát trên diện rộng trong tương lai và tìm hiểu các nhân tố ảnh hưởng đến chất lượng thông tin báo cáo KTQT trong môi trường ERP tại các DN Việt Nam sẽ là hướng đi sâu hơn cho bài báo này. ■

Tài liệu tham khảo

1. Brazel, J.F. and Dang, L., 2008. The effect of ERP system implementations on the management of earnings and earnings release dates. *Journal of information systems*, 22(2), pp.1-21.
2. Colmenares, L., 2009. Benefits of ERP systems for accounting and financial management. *Proceedings of the Academy of Information and Management Sciences*, 13(1), pp.3-7.
3. Dechow, N. and Mouritsen, J., 2005. Enterprise resource planning systems, management control and the quest for integration. *Accounting, organizations and society*, 30(7-8), pp.691-733.
4. Granlund, M. and Malmi, T., 2002. Moderate impact of ERPS on management accounting: a lag or permanent outcome?. *Management accounting research*, 13(3), pp.299-321.
5. Granlund, M., 2007. On the interface between management accounting and modern information technology-A literature review and some empirical evidence. Available at SSRN 985074.
6. Jean-Baptiste, R., 2009. Can accountants bring a positive contribution to ERP implementation?. *International Management Review*, 5(2).
7. Kanellou, A. and Spathis, C., 2013. Accounting benefits and satisfaction in an ERP environment. *International Journal of Accounting Information Systems*, 14(3), pp.209-234.
8. Langfield-Smith K., Hellen Thorne, Hilton Ronald W., 2009. *Management Accounting: Information for creating and managing value*, 5th ed, McGraw-Hill Irwin.
9. Mahfar, R. and Omar, N., 2004. The current state of management accounting practice in selected Malaysian companies: an empirical evidence. In *International Business Management Conference* (pp. 50-61).
10. Bùi Quang Hùng, 2019. Nghiên cứu về mối quan hệ giữa chất lượng phần mềm kế toán với hoạt động kế toán, năng lực phân ứng và hiệu quả hoạt động của DN tại Việt Nam. Luận án Tiến sĩ. Đại học Kinh tế TP. Hồ Chí Minh....